

δύσκολο να φαντασθώ τους νομίδες της ρωσικής στέπας να μεταβάλλονται ξαφνικά σε έμπειρους θαλασσοπόρους και να εισβάλλουν στο Αιγαίο, μια θάλασσα εξ ίσου δύσκολη, που όμως επί χιλιάδες χρόνια έλεγχαν και νέμονταν οι πραγματικοί ναυτικοί της εποχής, οι νησιώτες της. Και μάλιστα να έλθουν με τα άγνωστης μορφής καράβια τους φορτωμένα με γυναικόπαιδα, ζώα και πάσης φύσεως αγαθά, που υποτίθεται ότι έφεραν μαζί τους οι περίφημοι «Πρωτο-Έλληνες». Όταν το Αιγαίο το εκμεταλλεύονται οι νησιώτες του το έχουν αποδείξει οι αρχαιολογικές μαρτυρίες από τα νησιά, και κυρίως από την Πολιόχνη. Η πόλη αυτή, ακριβώς μπροστά στην είσοδο του Ελληνόποντου, δεν θα είχε πάρει την ανάπτυξη που γνωρίζουμε, αν, από τις αρχές κιόλας της τρίτης χιλιετίας π.Χ., δεν ήταν ένας αξιόλογος σταθμός διαμετακομιστικού εμπορίου επάνω στο θαλάσσιο δρόμο μεταξύ Αιγαίου και Μαύρης θάλασσας.

Συνεπώς, για την υποθετική έλευση των Ελλήνων ισχύει αυτό που πολύ επιγραμματικά διατύπωσε ο μεγάλος Βρετανός ελληνοιστής John Chadwick για την κάθοδο των Δωριέων: «The coming of the Doriansis, archaeologically speaking, a non-event». (*La parola del Passato*, XXXI, 1976, 103-117).

Για λόγους που ακόμη η έρευνα δεν έχει κατορθώσει να προσδιορίσει επακριβώς, τόσο η Πολιόχνη όσο και άλλα πρωτο-ασατικά κέντρα του νησιωτικού βορειο-ανατολικού Αιγαίου εγκαταλείφθηκαν γύρω στα τέλη της Πρωτοελλαδικής II περιόδου, δηλαδή περί το 2300/2200 π.Χ. Οι κάτοικοί τους, εφ' όσον δεν φαίνεται να εξοντώθηκαν, αναγκαστικά πρέπει να έφυγαν διά θαλάσσης και να μετέφεραν αλλού μερικά τουλάχιστον από τα στοιχεία του υλικού πολιτισμού τους. Αυτά τα στοιχεία μάς είναι πολύ γνωστά σήμερα, χάρη στη μνημειώδη δημοσίευση της Πολιόχνης. Πολλά από αυτά, όπως π.χ. ορισμέ-

νες κεραμικές μορφές και προϊόντα της μεταλλουργίας, αποτελούν τα νεότερικά γνωρίσματα των Πρωτοελλαδικών III οικισμών της ανατολικής ηπειρωτικής Ελλάδας και των Κυκλάδων. Για το λόγο αυτό θα έβλεπα στους νεηλυδείς της ηπειρωτικής Ελλάδας αλλά και στους μετανάστες των Αιολίων νησιών, στους Αιόλους του Bernabò Brea, περισσότερο πρόσφυγες από τη Λήμνο, παρά νομάδες από τη ρωσική στέπα. Τη θέση αυτή τη στηρίζουν τα αρχαιολογικά δεδομένα, η υπερχλιετική εμπειρία των νησιωτών στην ναυσιπλοία και η μυθολογία που θέλει τους Μινύες, τους φορείες δηλαδή του νέου (Μεσοελλαδικού) πολιτισμού στην Ελλάδα, να μεταναστεύουν από τη Λήμνο. Η διατύπωση αυτής της, τολμηρής ίσως, άποψης δεν θα είχε καταστεί δυνατή, αν δεν είχαν προηγηθεί οι πολυετείς έρευνες των Luigi Bernabò Brea και Madeleine Cavalier, τμήμα των οποίων αποτελεί ο νέος τόμος *Meligunis Lipara VI*.

“Ξεχασμένα αρχαία θέατρα” Απόσπασμα από το οδοιπορικό

Μέμη Σπυράτου

Σκηνοθέτης

Στην Ιλιάδα (Α), ο Ήφαιστος, προσπαθώντας να υπερασπισθεί τα δίκια της μάνας του της Ήρας, ξυπνάει το θυμό του Δία που, αρπάχροντάς τον από το πόδι, τον πετάει στη γη. Μια ολόκληρη μέρα γκρεμιζόταν, ώσπου έπεσε στη Λήμνο, με την ψυχή στο στόμα.

Λήμνος. Βορειοανατολικό Αιγαίο, αντικριστά στην Τροία, με την οποία, άλλωστε, είχε κοινό πολιτισμό κατά την εποχή του Χαλκού.

Εδώ στην Ήφαιστία, μια από τις πιο αρχαίες πόλεις της Λήμνου, έχουν σωθεί τα ίχνη του θεάτρου, κτίσματος του 5ου ή του 4ου αι. π.Χ., με ρωμαϊκές μετατροπές.

Ξαναγυρνάμε στον κόσμο της αρχαίας τραγωδίας, σε μian από τις πιο ακαίριες της στιγμής.

Ενδίδουμε γι' άλλη μια φορά στην αίσθηση της αναζήτησης, στον ίδιο τόπο της δράσης του Δράματος.

Η μοναξιά του Φιλοκλήτη στον Σοφοκλή, κάπου έχει ακουμπήσει στην πέτρα της Λήμνου.

Ίσως και συ μια τέτοια νύχτα, μέσα στις αντίρροπες φινές των συμπολεμιστών σου, ν' άκουσες ολοκάθαρα την απουσία της δικής σου φωνής.

Ίσως και συ, μια ανάλογη στιγμή, θ' αποφάσιζες ν' αποσυρθείς. Εσύ μνησχος κρέμασες στο δέντρο το άδειο σου ποικάμισο για να

παραπλανήσεις τους περαστικούς, να πούνε: “πέθανε”.

(Γ. Ρίτσος, απόσπασμα από τον Φιλοκλήτη)

Όμως με τη λύση του δράματος και την παρέμβαση του θεού, ο Φιλοκλήτης συμφιλιώνεται, κι όλα βρίσκουν το μέτρο και την ισορροπία τους. Την πανάρχαια τάξη.

Έχε γεία, κυματόζωστη ολόγυρα Λήμνο και προβάδα με πρίμα και δίχως κακό, εκεί όπου με στέλνουν, η μόρα η μεγάλη και των φίλων η γνώμη και η δύναμη της θεότητας, π' όλα νικά, κι έτσι τα άρισε αυτά να γενούνε.

Λοιπόν ως ιππυγίνομε τώρα μαζί αφού σ' αυτής ευχρήθουμς της θάλασσας να μας δίνουν καλό κατευδοίο.